

همایش ملی مطالعات و پژوهش های علمی علوم انسانی

نهاد برگزار کننده همایش: موسسه قانون یار با حمایت معنوی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه
سرمدیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی شماره مجوز: ۴۸۵۳-۷۸۸۶۴
سال برگزاری همایش: ۱۳۹۷ شماره مقاله: ۸۹۵/۸۳۹ رده بندی کنفرانس: ب ۵۰۳/۲

کارکردهای پلیس در حوزه پیشگیری از جرم

محسن قنبری^۱

سرگرد انتظامی و رئیس کلانتری

زینب صحراگرد

مدرس دانشگاه های علمی کاربردی کرمانشاه و پلیس افتخاری

زهرا صحراگرد

چکیده

پیشگیری از جرم مجموعه اقداماتی است که هدف آن خنثی کردن عواملی که در تکوین جرم تأثیرگذار هستند می باشد. و این به معنای مداخله در محیط های اجتماعی عمومی مشترک مانند محیط های اجتماعی عمومی مشترک مانند محیط های آموزشی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی و ... و در محیط های اجتماعی شخصی مانند خانواده، محله و ... می باشد. سوال اصلی پژوهش حاضر این است که کارکردهای اصلی پلیس در پیشگیری اجتماعی چیست و این مسئله در ساختار پلیس چگونه اجرا می شود. می توان گفت پیشگیری اجتماعی بصورت پیشگیری از طریق رویکرد توسعه اجتماعی، تمرکز بر نهادهای آموزشی و شغلی، تغییر برخی از ارزش های اجتماعی، انحراف مسیر بزهکاری و ... می باشد و در ساختار پلیس بصورت ایجاد رعب و وحشت، سزادهی، حذف موقعیتهای جرم زا و بالابردن خطر ارتکاب جرم و ... اجرا می شود. روش پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی و ابزار گردآوری اطلاعات، کتابخانه ای و پرسشنامه ای می باشد و تایید پژوهش اینکه از طریق انتخاب راهکارهای پیشگیرانه، تعیین اولویت های پیشگیری، اجرای هدفمند و در نهایت به کاهش جرم منجر می شود.

واژگان کلیدی: جرم، پلیس، راهکارها، پیشگیری از جرم

بخش اول: کلیات

پیشگیری از جرم چند دهه ای است که به یکی از موضوعات مهم در مطالعات جرم شناسی تبدیل شده است . به همین دلیل پیشگیری از ارتکاب جرم همواره مورد توجه جوامع مختلف بوده و رویکردهای مختلفی برای نیل به این هدف اتخاذ شده است. (ذوالفقاری ، فعال ؛ ۹۳: ۲۴) در همین مدت ، حرکت به سوی پیشگیری از جرم قوت گرفته و حتی در تعریف پیشگیری ، سازمان پلیس دعوت به همکاری برای مبارزه با عوامل خطر می شوند که در راستای رسیدن به این منظور ، تغییر در سازماندهی را می طلبد و تغییر سازماندهی مستلزم ساختار فشرده ی ستادی ، مدیریت راهبردی و غیر متمرکز ، گسترش فرهنگ تقویت ارتباط و مشاوره ، اجرای تدابیری برای افزایش رضایت اجتماعی ، ارتقای کیفیت خدمت رسانی و کاهش جرم است . (گزارش سمینار مونترال ، ۱۹۹۸ : ۱۰۶) پلیس برای گردآوری دانش مورد نیاز خود در راستای پیشگیری از جرم دو راه پیش رو دارد. در روش نخست از منابع و توان علمی برون سازمانی استفاده کند .

در روش دوم دانش مورد نیاز خود را تولید کند .

بند اول: استفاده از منابع دانش برون سازمانی

این روش از لحاظ اقتصادی جذاب تر است ولی از لحاظ میزان کارایی با اقبال کمتری مواجه می شود . چرا که از سویی هزینه های اقتصادی گردآوری دانش به مراتب کمتر از تولید آن است . از سوی دیگر میزان کارایی و کاربردی بودن دانش تولیدی برون سازمانی به مراتب کمتر از دانش تولیدی درون سازمانی است . سازمان پلیس در راستای استفاده از تولیدات دانشی برون سازمانی ، محدود به دانشگاهها ، آموزشگاهها و نهادهای برون سازمانی موجود در کشور نیست ، بلکه می تواند از منابع دانشی فراملی نیز استفاده کند .

بهترین منبع دانش پیشگیری وضعی از جرم ، وب سایت مرکزی برقراری نظم ، روش مسئله محور است که گزارش پروژه های حل مسئله را نمایه می کند . در این وب سایت ، گزارش پروژه های برتر سال در پیشگیری وضعی از جرم ، نمایه شده و از تجارب این گزارش می توان بهره گیری کرد . (افراسیابی ، خالقی ، ۹۴ : ۱۵۶)

بند دوم: تولید دانش پیشگیری از جرم در سازمان پلیس

تألیف و ترجمه کتب و مقالات مرتبط با پیشگیری از جرم و اجرای طرح های تحقیقاتی در سازمان پلیس ، یکی از روش های تأمین دانش سازمانی مورد نیاز است . تاکنون کتاب ها و مقالات مختلفی در این رابطه چاپ و منتشر شده است . به منظور پویایی دانش پیشگیری از جرم و دسترسی آسان به منابع دانش ، ضرورت دارد علاوه بر انتشار نسخه فیزیکی در سازمان پلیس ، نسخه الکترونیکی آنها نیز در شبکه مدیریت دانش نمایه شوند . به منظور افزایش منابع دانش ، پلیس پیشگیری ناجا می تواند تولیدات دانش دانشگاه علوم انتظامی و معاونت آموزشی ناجا در سایت مدیریت دانش نمایه کند . و از پتانسیل های موجود در دفاتر تحقیقاتی استان ها و پلیس های تخصصی نیز استفاده نماید . (همان) اما در این بین نباید منحصرأ تأکید بر پلیس در مقابله با جرم کرد . زیرا در اینصورت تبعاتی را در پی خواهد داشت . پی آمد نخست ؛ اتکای انحصاری به پلیس در مقابله با جرم ، این است که سایر افراد مسئول در کنار قرار می گیرند و در مقابل ، مشارکت به میدان نبرد برای کسب مشروعیت اعضا تبدیل می شود . پی آمد دوم ؛ این است که بی نظمی های کوچک (مانند بی نزاکتی ، تکدی گری و ..) که به عنوان دلایل ترس یا حتی جرم معین شده اند ، در قلمرو کار پلیس قرار نمی گیرند ، مخصوصاً به این دلیل که پلیس نوعاً وسایل

مبارزه با آنها را در اختیار ندارد . سومین پی آمد آن است که سازمان پلیس خود را درگیر

مبارزه با آثار تناقض گویی بین آنچه که پلیس پیشگیری گفته می شود (پلیس جامعه

محور) و آنچه که عمل می‌شود (پلیسی که هنوز واکنشی عمل می‌کند و در بسیاری از موارد بصورت واحدهای خودروپی است) خواهد یافت. این تناقض تأثیری خارجی بر جامعه متخصصین و ساکنین و همینطور تأثیری داخلی، بر روابط بین مدیران پلیس و کارکنان دارد و موجب سردرگمی درباره نقش‌ها و توقعات برآورده نشده، می‌گردد.

بسیاری از جرم‌شناسان معتقدند که غالب راهکارهای پلیس در زمینه پیشگیری از جرم، از جنس تدابیر پیشگیرانه وضعی هستند. اما با وجود این در ایران تحقیقات محدودی در این زمینه انجام شده است که به تعدادی از این تحقیقات اشاره می‌شود. در مقاله‌ای با عنوان "مدیریت دانش پیشگیری وضعی از جرم" مطالبی را عنوان کرده‌اند از جمله دلایل ساختاری مدیریت دانش پیشگیری وضعی از جرم در پلیس ایران، دلایل روان‌شناختی مدیریت دانش پیشگیری از جرم، دلایل اقتصادی پیشگیری از جرم و دلایل خاص پیشگیری از جرم، همچنین در ادامه مقاله خود به مواردی که به گردآوری دانش پیشگیری از جرم پرداخته‌اند اشاره می‌کنند که شامل گردآوری دانش پیشگیری از جرم، تسهیم دانش پیشگیری وضعی از جرم می‌باشد و در آخر نیز با نتیجه‌گیری مطالب خود مدیریت دانش را به عنوان راهی برای انتقال تجارب رده‌ها به همدیگر مناسب می‌دانند. در مقاله‌ای با عنوان "رویکردهای پلیسی برای پیشگیری از جرم" ضمن بیان نقش پلیس به عنوان مهمترین نهاد مجری پیشگیری از جرم، به رویکردهای موجود در این زمینه نیز اشاره کرده است. در این مقاله رویکرد عمده پلیس برای پیشگیری از جرم به همراه راهکارهای اجرایی آن ذکر شده است. مؤلف در این مقاله این گونه نتیجه می‌گیرد که آگاهی از رویکردهای پلیس پیشگیری از جرم بسیار سودمند است. وروایی و بهربر (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان "اثر بخشی الگوهای پلیس سنتی و نوین در پیشگیری از جرم"، الگوهای حاکم بر پلیس سنتی را که عمدتاً مبنی بر خدمات رسانی است، با الگوهای حاکم بر پلیس نوین

که مبتنی بر انجام امور پلیسی مسئله محور ، جامعه محور و انجام امور پلیسی در نقاط جرم خیز است ، بررسی می کند و نتیجه می گیرند که ادله ضعیفی مبنی بر اثربخشی الگوهای سنتی پلیس در پیشگیری از جرم وجود دارد ، اما در مورد اثربخشی الگوهای نوین امور پلیسی در پیشگیری از جرم گرچه ادله موجود بیانگر اثربخشی این الگوها هستند ، اما نتیجه گیری قطعی منوط به گذشت زمان و انجام تحقیقات بیشتر است .

بخش دوم: مبانی نظری

پلیس ایران بصورت متمرکز قالب بندی شده است . ساختارهای متمرکز و سلسله مراتبی حائز ویژگیهایی است که به آنها اشاره می شود : نخست اینکه در ساختارهای سلسله مراتبی ، سیاست گذاری از مراکز انجام می شود و اجرای آنها بر عهده واحدهای اجرایی محلی است . این امر موجب می شود مجریان سیاست های از پیش تعیین شده ، تمایل جدی به اجرای آنها نداشته باشند ، چرا که انسان تمایل به انجام تصمیماتی دارد که در ایجاد آن مهم است . (اسکات ۲۰۰۶ ، ۱۸ - ۱۶) دومین ویژگی ساختارهای متمرکز ناظر به این مطلب است که ارتباط سازمانی در ساختارهای سلسله مراتبی محدود است و در اغلب موارد ، در قالب ارتباطات عمودی شکل می گیرد . (اسلامی و همکاران ، ۱۳۹۱ : ۲۱۸) همچنین برقراری ارتباط در ساختارهای سلسله مراتبی قید و بندهای خاصی دارد که تمایل اعضای سازمان به مشارکت فعال در این ارتباطات را تعدیل می کند . (افراسیابی ، خالقی ، ۹۴ : ۱۴۹) در پلیس ایران مطالعات مناسبی در زمینه پیشگیری از جرم انجام شده است . چاپ و انتشار دهها کتاب ، نشریه و فصلنامه با موضوع پیشگیری از جرم شاهدی بر این ادعاست . با این وجود مدیران اجرایی هنوز نتوانسته اند اقدامات جاری خود در

بخش سوم: انواع پیشگیری

پیشگیری از جرم اقسام گوناگونی دارد که در یک تقسیم‌بندی به پیشگیری کیفری و پیشگیری غیر کیفری تقسیم می‌شود.

پیشگیری کیفری: که عمدتاً ماهیت کیفری داشته و بر عهده قوه قضائیه است که مخاطبان این نوع پیشگیری، مجرمان هستند.

پیشگیری غیر کیفری: شامل تدابیری است که ماهیت غیر کیفری داشته و بیشتر در راستای پیشگیری از بزه و نه تکرار آن اتخاذ می‌شود.

پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی از جدیدترین طبقه‌بندی انواع پیشگیری غیر کیفری به شمار می‌آید. (قاضی، ۸۷: ۵)

پیشگیری اجتماعی: پیشگیری اجتماعی شامل اقداماتی است که در صدر تأثیرگذاری بر عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم بوده و عمدتاً بر تغییر محیط‌های اجتماعی و انگیزه‌های مجرمانه متمرکز می‌شود. در پیشگیری اجتماعی تأکید و تمرکز بر عوامل اجتماعی مؤثر در تکوین جرم است. این پیشگیری می‌کوشد تا با دستکاری و تغییر محیط و عوامل اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و ... ریشه‌های جرم را بخشکاند. مدل پیشگیری اجتماعی تأکید زیادی بر "دلایل ریشه‌ای" جرم دارد.

پیشگیری وضعی: در پیشگیری وضعی می‌توان با مداخله در محیط و مدیریت و کنترل بحران و موقعیت‌های خطر، ضمن افزایش هزینه ارتکاب بزه برای بزه‌کاران و در نتیجه کاهش سود حاصله از ارتکاب جرم، سهولت ارتکاب بزه را به حداقل رسانده و از بزه دیده واقع شدن افراد در محیط اجتماعی جلوگیری به عمل آورد. (باشگاه خبرنگاران

حقوقی قضایی، ۹۷: ۱) به طور کلی هدف پیشگیری، کاهش شیوع و بروز طول مدت شیوع و ناتوانی باقیمانده از یک رخداد است و در سه سطح صورت می گیرد.

پیشگیری اولیه: عبارت است از برنامه ها و خدماتی که به جمعیت عمومی به منظور جلوگیری از وقوع یک رخداد ارائه می شوند.

پیشگیری ثانویه: عبارت است از برنامه ها و خدماتی که در مراحل اولیه بروز رخداد ارائه می شود و منجر به شناخت به موقع و جلوگیری از پیشرفت و طولانی مدت شدن آن می شود.

پیشگیری ثالث: برنامه ها و خدماتی را دربر می گیرد که هدفشان، کاستن از شیوع آثار و ناتوانی حاصل از وقوع رخداد است. (قاضی، ۸۷: ۴) پیشگیری از جرم از راهبردهای اصلی سیاست جنایی است که برای مهار پدیده ی مجرمانه همواره مورد توجه است. اهمیت این راهبرد آنچنان است که پیشگیری از جرم در سطح مقررات فراقنینی، یعنی در قانون اساسی پیش بینی و به رسمیت شناخته شده است. این سیاست سبب شده تا موجبات اساسی سازی حقوق پیشگیری از جرم فراهم شود (نیازپور، ۹۳: ۹۱)

بخش چهارم: جایگاه پیشگیری از جرم در قوانین و مقررات

بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اقدام مناسب برای پیشگیری از جرم و اصلاح مجرمان را یکی از وظایف قوه قضائیه دانسته است. این عبارت دو وظیفه را برعهده قوه قضائیه می گذارد:

اول؛ سیاست های جنایی که شامل کشف و تعقیب و تحقیق جرائم و متهمان است و

دوم؛ سامانه یا نظامی که متولی مدیریت و اجرای این فرایند محسوب می شود، که همان
نظام عدالت جنایی است.

آنچه در بند ۵ اصل ۱۵۶ منعکس شده، دست کم از نظر مفهومی دارای دو جنبه برجسته است، که یکی از آنها پیشگیری به معنای خاص کلمه است، یعنی پیشگیری کنشی که به مرحله بیش از وقوع جرم مربوط می‌شود و جز در مواردی اصولاً از وظایف قوه قضائیه و نظام عدالت جنائی محسوب نمی‌شود و دوم اصلاح مجرمان یا بزهکاران در واقع جنبه خاصی از پیشگیری واکنشی از طریق تدابیر جرم شناختی بالینی و در چارچوب نهادهایی مثل سازمان زندان‌هاست. (پایگاه اطلاع‌رسانی روزنامه حکایت، ۹۷: ۱) در برخورد با پدیده جرم و ناامنی دو گزینه اصلی در برابر اولیای امور قرار دارد:

گزینه اول؛ رویکرد سنتی، سرکوبی و مجازات است که با شدت عمل و از طریق سیستم عدالت کیفری (شامل دادگاهها و پلیس و سازمان زندان‌ها) پیگیری می‌شود. این رویکرد در اواخر قرن اخیر ناتوانی خود در حل مشکل جرم را آشکارا نشان داده است.

گزینه دوم؛ مقوله پیشگیری از جرم است. به دلیل کارآیی بالای این رویکرد در دو دهه اخیر اقبال بسیار به پیشگیری از جرم در جوامع مختلف دیده می‌شود. (محمد نسل، ۸۹: ۳۱۸) جرم پدیده‌ای اجتماعی است و بالطبع با وجود جوامع بشری، وجود خواهد داشت. و پیشگیری از جرم تقریباً پیشینه‌ای برابر با جرم دارد. وزارت اطلاعات، شورای امنیت کشور و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران از مهمترین نهادها و سازمانهایی هستند که به منظور پیشگیری از جرم در کشور، فعالیت اجرایی می‌کنند. به هرحال قوه قضائیه بر اساس قانون برنامه چهارم توسعه به تهیه لایحه‌ای تحت عنوان لایحه پیشگیری از وقوع جرم اقدام نموده است. نقدهای زیادی بر این لایحه وارد شده است: از جمله بسیار مهم بودن سِمَت‌های اعضای شورای عالی پیشگیری از جرم، عدم توجه به نقش ناجا و صدا و سیما در لایحه، از این نقدهاست. همین موضوع باعث اصلاح لایحه در کمیسیون قضایی

و حقوقی مجلس شورای اسلامی شد. پیشگیری از جرم نوعاً از طریق راه حل های ثابت و کلیشه ای قابل دسترسی نیست، بلکه بیشتر بصورت اجرای اصول اساسی در مراحل مختلف یک فرایند دیده می شود. در سال های اخیر نسخه هایی از قبیل مدل سارا: Scanning Analysis, Respons, Assesment (SARA) که به معنی دادرسی، تجزیه و تحلیل، پاسخ و ارزیابی است، ارائه شده اند که در پلیس مسئله محور کاربرد دارند. و به دو دسته الگوهای علمی و نظری و الگوی عملیاتی فرآیند پیشگیری تقسیم می شود.

بند اول: الگوی علمی و نظری فرآیند پیشگیری

در الگوهای علمی ارائه شده برای پیشگیری از جرم کم و بیش مراحل زیر دیده می شود:

- ۱- شناسایی مسئله جرم و هدف گذاری
- ۲- آسیب شناسی علل جرم
- ۳- انتخاب اقدامات ویژه و ارائه راه حل های عملیاتی و کاربردی
- ۴- اجرای راهکارهای پیشگیرانه
- ۵- ارزیابی و تعدیل نتایج اجرای برنامه (محمد نسل، ۸۶: ۳۱۸)

بند دوم: الگوی عملیاتی فرآیند پیشگیری

الگوی عملیاتی قدری اجرایی تر و کاربردی تر از الگوی علمی است. این الگو در ده مرحله ذکر شده است که هریک از این مراحل به ترتیب ذکر و توضیح مختصری نیز درمورد آنها داده خواهد شد.

۱- تعریف مسئله؛ "در حال حاضر در چه موقعیتی هستیم؟"

باید درک روشنی از مسئله وجود داشته باشد. این درک بیشتر باید مبتنی بر تجزیه و تحلیل باشد تا حدس و گمان، که به سطحی از تمرکز در این مرحله نیاز است. به عنوان مثال، آیا مسئله جرائم مرتبط با سرقت خودرو است یا جرائم انجام شده بر روی خودروها در پارکینگ‌ها و ...

۲- تعیین اهداف روشن؛ "به کجا می‌خواهیم برسیم؟"

اقدامات انجام شده در نیروهای پلیس حاکی از آن است که مشکلات بارزی در تعیین اهداف در درون ادارات پلیس وجود دارند. هریک از اهداف برنامه‌های پیشگیری از جرم باید معیارهایی دقیق را دربر داشته باشند که برای ارزیابی مفید باشند. این اهداف باید روشن، قابل درک، قابل اندازه‌گیری و در صورت امکان واقع‌بینانه باشند.

۳- تعریف راهبردها و تاکتیک‌ها؛ "چگونه باید به هدف برسیم؟"

ماهیت برنامه و اهداف روشن بطور منطقی منجر به شناسایی راهبرد و تاکتیک‌های بالقوه بکار گرفته شده برای رسیدن به آن خواهد گردید.

۴- تعیین منابع؛ "چه کسی برنامه را اجرا و چه کسی هزینه آن را خواهد پرداخت؟"

پس از تعیین اهداف و تاکتیک‌های اجرای برنامه، لازم است که منابع اجرای برنامه از جمله بودجه و نیروی انسانی مشخص شود. در این مرحله به سبب محدودیت منابع ممکن است تجدیدنظر در منابع ضروری باشد.

۵- تعیین فرآیند ارزیابی؛ "چگونه باید کاری را که انجام می‌دهیم اندازه‌گیری کنیم؟"

در این مرحله لازم است مشخص شود که چه شاخصهایی باید برای ارزیابی برنامه مورد استفاده قرار گرفته و این امر به نوبه خود، شامل ارزیابی و قابل دسترسی بودن اطلاعات مورد نیاز خواهد بود.

۶- ارزیابی بیش از اجرای پروژه؛ "آیا برنامه ارزشمند خواهد بود؟"

این مرحله به منظور کسب برداشت‌ها از موفقیت‌های احتمالی برنامه می‌باشد. این مرحله موضوع انتظارات جرم و بودجه بندی جرم را شامل شده و ممکن است بررسی‌هایی در مورد عواملی مانند تأمین منابع، مسائل محیطی و محتوایی و ساختار نیروی انسانی را دربر می‌گیرد.

۷- تصمیم‌گیری؛ "آیا برنامه را اجرا کنیم خیر؟"

در این مرحله صاحبان و مدیران برنامه می‌توانند تصمیم رسمی برای اجرا یا عدم اجرای برنامه اتخاذ کنند.

۸- اجرای برنامه؛ "برنامه را اجرا کنیم؟"

در صورتی که تصمیم بر ادامه برنامه باشد، برنامه می‌تواند بر اساس راهبردها و تاکتیک‌های اتخاذ شده قبلی و منابع مشخص شده، اجرا شود.

۹- نظارت در حین اجرا؛ "چگونه انجام دهیم؟"

برای شناسایی موقعیت فعلی یک برنامه، لازم است که روند اجرای برنامه بطور قانونمند مورد نظارت قرار گیرد.

۱۰- ارزیابی نهایی؛ "برنامه را چگونه انجام دادیم؟"

زمان ارزیابی نهایی بسته به مدت زمانی خواهد بود که آثار اجرای برنامه در آن مدت ظاهر شده و قابل اندازه‌گیری شود. در برخی موارد نتایج اجرای برنامه فوراً معلوم می‌شود در برخی دیگر از موارد لازم است که ارزیابی برنامه، مدت زمان بیشتر پس از خاتمه اجرای برنامه ادامه پیدا کند.

(Berryand carter , ۱۹۹۲ . pp . ۲۶ – ۲۹)

رویکردهای پلیس در زمینه پیشگیری از جرم الف - رویکرد کاهش بازار جرم رویکرد کاهش بازار در پیشگیری از جرم بر کاهش بازار اموال مسروقه تمرکز می‌کند. این رویکرد بر این منطق استوار است که بدون وجود یک بازار فعال، آب کردن اموال مسروقه برای بزهکار، دشوار، خطرناک و بی‌فایده می‌شود.

رویکرد کاهش بازار جرم، چهار راهبرد زیر را شامل می‌شود:

۱ - شناسایی محصولات داغ: شناسایی محصولاتی که بیشترین جذابیت را برای بزهکاران دارند، جامعه را قادر به انتخاب درباره خرید کالاهای امن می‌سازد. همچنین دانستن اینکه چه محصولاتی داغ است، پلیس را قادر به شناسایی بازارهای خرید و فروش آنها، موقعیت بالقوه بازارهای مذکور و اماراتی در مورد اینکه چه کسانی به خرید و فروش اموال در یک بازار می‌کنند، خواهد کرد.

۲ - سخت کردن هدف: کم ارزش کردن یه محصول و آسان تر کردن دستیابی به آن، موجب کاهش مطلوبیت محصول مذکور برای خریداران بالقوه خواهد شد.

۳ - مبارزه با خرید و فروش اموال مسروقه: در این زمینه راهبردهایی مانند قاعده مند

کردن و صدور مجوز برای خرید و فروش اموال دست دوم، تصویب مقررات مرتبط با

خرید و فروش اموال مسروقه و مطلع ساختن خریداران از پی آمده‌های خرید چنین اموالی برای تغییر سطح تقاضا اهمیت دارد.

۴- برنامه های آموزش عمومی : یک برنامه آموزش عمومی می تواند کسانی را که به رفتار مخاطره آمیز توجهی ندارند را تشویق به مطلع شدن درباره نتایج خرید و فروش آگاهانه اموال مسروقه نموده و به عنوان یک عامل بازدارنده عمل کند. (Crime prevention fact sheet D , ۲۰۰۷ , p۱)

ب - شیوه های مدیریت خطر جرم: مرکز ملی پیشگیری از جرم ، مدیریت خطر را به عنوان پیش بینی ، شناسایی و برآورد خطر و ابداع اقداماتی برای حذف یا کاهش خطر یا کاهش ضرر بالقوه از خطر به یک سطح قابل قبول تعریف کرده است .

پنج شیوه اصلی برای مدیریت خطر جرم بیان شده است که شامل اجتناب ، کاهش ، توزیع ، انتقال و بالاخره پذیرش خطر هستند . مرکز بین المللی پیشگیری از جرم متنی را درمورد نقش پلیس در پیشگیری از جرم و تعیین برخی از مسائل مرتبط با مهندسی عملیات پیشگیرانه پلیس ، تدوین نموده و برای کار در اختیار اعضای شرکت کننده در سمینار قرار داده است . اهم مطالب متن مذکور به شرح زیر می باشد :

۱- پلیس و پیشگیری : وضعیت موجود :هرچند که پیشگیری از جرم از اهداف اصلی نیروی پلیس است ، اما این وظیفه تا حد زیادی در اولویت فرعی و بعد از روش ها و تکنیک های واکنشی مربوط به اعمال قانون قرار گرفته است . اما نه سیستم های مدیریت اداری و نه توسعه ابزارهای فنی نمی تواند با افزایش نرخ جرایم در جوامع غربی پس از دهه ۱۹۶۰ مقابله کند . بعلاوه درصد موارد کشف جرم کاهش پیدا کرده در حالیکه ترس

عمومی از جرم، افزایش پیدا کرده است. پیوستگی تمام این عناصر منجر به فاصله گرفتن تدریجی پلیس از جامعه خود شده است.

۲ - مهندسی فعالیت پیشگیرانه پلیس: در گزارش شورای شهرداران فرانسه در سال ۱۹۹۳ برای پلیس نقش سه وجهی پیشگیری، اعمال قانون و برقراری نظم و انسجام در جامعه لحاظ شده است. و از اینجا روشن می‌شود که پلیس نه تنها در بعد اجرای قانون، بلکه در دو بعد دیگر هم باید نقش خود را ایفا کند. پلیس به عنوان نهاد پیشتاز جامعه، وسیله ایجاد انسجام اجتماعی است و می‌تواند اقدام به پیشگیری از جرم کند. رویکردها و نتیجه‌گیری‌هایی که از سخنرانی در سمینار مذکور انتخاب شده است دارای سه گرایش است. سه گرایش گسترده که ارتباط نزدیکی با مباحث مطروحه در سمینار دارند عبارتند از:

نخست اینکه، سازمان‌های پلیس حاضر در سمینار، توافق دارند که امنیت عمومی یک کالای عمومی است که پلیس در تهیه آن سهم شاخصی دارد و پلیس باید در هر وضعیتی همکاری روزافزونی با سایر نهادها داشته باشد تا بتوانند عمل مؤثری را انجام دهند.

دوم اینکه، ما هم موافقیم که ادارات پلیس از راههای مختلف به سوی تقرب بیشتر با جامعه و انتظارات آن با تأکید بر حل مسئله حرکت کرده‌اند.

سوم اینکه، نمونه‌های مطرح شده در سمینارها، تمایل به اقدام غیرمتمرکز و افقی کردن ساختار سازمانی را نشان می‌دهد.

این سه یافته بسیار مرتبط با هم هستند زیرا هریک از آنها به نحوی منجر به دیگری می‌شود. به نسبتی که سازمان پلیس رویکرد مبتنی بر مشارکت در امنیت اجتماعی (به عنوان

یک کالای عمومی) را اتخاذ می کند. این اقدام منجر به دیدگاه مشارکتی می شود که به نوبه خود، تغییرات ساختاری در سازمان را ضروری می سازد.

بخش نهم: کارکردهای اجتماعی پلیس در پیشگیری از جرائم

باتوجه به کارکردهای اجتماعی متعددی که پلیس می تواند در پیشگیری از جرائم داشته باشد، مهمترین این کارکردها از نظر سه نفر از صاحب نظران مطرح در حوزه پیشگیری از جرم احصا و در اینجا به برخی از آنها اشاره می شود.

۱- حضور مأموران پلیس به عنوان تعلیم دهنده در مراکز آموزشی طبق مدل مارگارت

شاو

۲- ارائه اطلاعات به جامعه

۳- حمایت از بزه دیدگان

۴- ایفای نقش به عنوان مربی و الگو

۵- مشارکت های محلی پیشگیری از جرم طبق مدل کاپویانکو

۶- مشارکت پلیس در عدالت ترمیمی و میانجی گری طبق مدل ایبید ۱۹۹۷

در زیر چند مورد از آنها را بطور مختصر توضیح می دهیم.

۱- حضور مأموران پلیس به عنوان تعلیم دهنده در مراکز آموزشی (طبق مدل

مارگارت شاو ۲۰۰۱: ۱۲-۱۳):

پلیس می تواند به عنوان بخشی از یک رویکرد جمعی به امنیت در مراکز آموزشی محله

ها با هدف آموزشی، حضور مشهود داشته باشد. که در این مورد حضور مشهود پلیس با

انجام فعالیت مأموران آموزش دهنده به عنوان الگوهای صحیح رایج، یکی از الگوهای مؤثر پلیس در جامعه به عنوان نقش آموزش در پیشگیری از جرم است.

۲- اطلاع رسانی به آحاد جامعه (مدل کاپویانکو ۲۰۰۷)

پلیس می تواند از طریق ارائه اطلاعات کلی از طریق مدارس و آگاه سازی عمومی و تبلیغات رسانه ای برای جلوگیری از بزهکاری فعالیت کند. (کاپویانکو: ۲۰۰۷: ۱۴)

۳- عمل به عنوان مربی و الگو (مدل کاپویانکو: ۲۰۰۷)

مأموران پلیس می توانند از تلاش های پیشگیری از جرم از طریق مربیگری برای نوجوانان درگیر در مشکلاتی نظیر بیکاری طولانی، سوء استعمال مواد مخدر و از هم پاشیدگی کانون خانوادگی حمایت کنند.

به عنوان نمونه از سال ۱۹۹۱، اداره پلیس تورنتو نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ ساله در معرض خطر بزهکاری را در برنامه پیشگیری از جرم شرکت داد. پلیس و نوجوانان در اثر اجرای برنامه، درک متقابل و اعتماد پیدا کردند. برنامه بیشتر بر هنر، ورزش، آموزش، امنیت، مربیگری و تبلیغات تمرکز دارد. (کاپویانکو: ۲۰۰۷: ۱۵)

نتیجه گیری

باتوجه به اینکه درحال حاضر عناوین مجرمانه زیادی وجود دارد کسب تجربه برای پیشگیری از همه آنها برای واحدهای اجرایی پلیس بخصوص کلانتری ها میسر نمی باشد. بنابراین امروزه پلیس با بهره گیری از علوم مختلف از جمله پیشگیری وضعی و تشخیص جرایم و تحلیل آنها باید راهکارهایی برای رفع آنها ارائه دهد. به طور قطع یکی از عوامل ارتکاب جرم وجود فرصت های مناسب برای افراد است. بنابراین می توان نتیجه گرفت

که یکی از راههای مبارزه با بزهکاری، از بین بردن فرصت ها و موقعیتی است که سبب وقوع جرایم می شود که یکی از بهترین راهکارها می تواند مشارکت افراد جامعه برای آن باشد. همچنین باید مراکز و اشخاصی که بیشتر در معرض خطر هستند، شناسایی و باتوجه به موقعیت آنها راهکارهایی مختص به آنها پیشنهاد و اجرا شود. همچنین با دشوار یا غیرممکن کردن وقوع عمل مجرمانه نیز می توان از وقوع جرائم پیشگیری کرد. به عنوان مثال کنترل ورودی و خروجی شهرهای بزرگ و حاشیه آنها اگرچه سخت است اما می تواند به عنوان یک راهکار مؤثر در این زمینه باشد. استفاده و حفاظت از فناوری های نوین الکترونیکی نیز می تواند در این زمینه بسیار مؤثر باشد. زیرا می تواند زمینه های سوء استفاده را شناسایی و به عنوان یک سد در مسیر آنها قرار گیرد. همچنین پلیس می تواند به عنوان مجری راهکارهای پیشگیری از جرم با مشارکت گسترده با مردم، حضور فعال و مشهود در جامعه، شناسایی موارد بزه و ارائه اطلاعات مربوط به آن در جامعه، شرکت در مشارکت های محلی مانند مساجد و مراکز آموزشی مانند مدارس و دانشگاهها، آگاه ساختن والدین و حمایت و راهنمایی بزه دیدگان در زمینه پیشگیری از جرم بطور بسیار مؤثری اقدام کند.

پیشهادات

از آنجا که ارائه و اجرای هر راهکاری با شناخت و تجزیه و تحلیل امور انجام می شود، لذا موارد زیر پیشنهاد می شود:

- ۱- اعلام موقعیت های خطر به افراد جامعه بخصوص افراد در معرض خطر
- ۲- وضع قانون خاص برای اجباری کردن پیشگیری برای عوامل پیشگیری از جرم
- ۳- تجزیه و تحلیل موقعیت های بزه دیدگی

۴- شناسایی محل ها ، نقاط ، مناطق بحرانی و شناساندن آنها به افراد جامعه

۵- در نظر گرفتن بودجه جدا برای اجرای طرح های پیشگیری از جرم

۶- اجرای برنامه های آموزشی ، ابتدا برای عوامل انتظامی سپس اجرای آن برای افراد

جامعه بخصوص در مراکز آموزشی

۷- ایجاد هماهنگی و همکاری بین ارگانها و سازمانهای مؤثر در امور پیشگیری

اجتماعی

منابع و مآخذ

- ۱- ارجمندی ، محمد خلیل ، ۱۳۸۸ ، جایگاه پلیس و نقش آن در پیشگیری از جرم ، وزارت علوم و تحقیقات و فناوری دانشگاه قم
- ۲- افراسیابی ، علی ؛ خالقی ، ابوالفتح ، ۱۳۹۳ ، مدیریت دانش پیشگیری وضعی از جرم در پلیس ایران ، مجله پژوهشی حقوق کیفری ، سال سوم ، شماره ۹ : ۱۶۸- ۱۴۷
- ۳- بابایی ، محمد علی ، ۱۳۹۳ ، تحلیل اقتصادی از جرم ، مجله مطالعاتی حقوقی دانشگاه شیراز ، دوره ششم ، شماره اول
- ۴- بابایی ، محمد علی ؛ نجیبیان ، علی ، ۱۳۹۰ ، چالش های پیشگیری وضعی از جرم ، مجله حقوقی دادگستری (علمی - پژوهشی)
- ۵- پایگاه اطلاع رسانی روزنامه حمایت ، ۱۳۹۷ ، جایگاه پیشگیری از جرم در قوانین و مقررات ، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم دادگستری
- ۶- توسلی ، محمد حسن ؛ صادقی ، محمد امین ، ۱۳۹۴ ، آموزه های اسلامی پیشگیری از جرم ،
- ۷- ذوالفقاری ، حسین ؛ صیدال ، حسین ، ۱۳۹۳ ، بررسی نقش پلیس در پیشگیری اجتماعی از جرم (مطالعه موردی منطقه ۲ و ۱۲ شهر تهران) ، فصلنامه علمی - پژوهشی امنیت اجتماعی ، شماره ۴۱ ، ۴۶- ۲۳
- ۸- رفعتی اصل ، سید عزیز ، مقیمی ؛ مهدی ، ۱۳۸۹ ، پلیس و راهبردهای وضعی پیشگیری از جرم

- ۹ - خبرنگار حقوقی قضایی باشگاه خبرنگاران ، ۱۳۹۱ ، آشنایی با جرم و راههای پیشگیری از وقوع آن ، دانشنامه حقوقی
- ۱۰ - قاضی ، حمید ، ۱۳۸۷ ، پیشگیری از جرم و اقدامات تقنینی مرتبط
- ۱۱ - قناد ، فاطمه ، ۱۳۹۱ ، نقش پلیس زن در پیشگیری از جرائم علیه زنان و کودکان
- ۱۲ - گزارش سمینار مونترال ، ۱۹۹۸ ، پلیس و سیاست پیشگیری از جرم ، مجموعه مقالات پلیس و پیشگیری از جرم ، ۱۳۹ - ۱۰۴